

עם חסיד תתחזק / תהילים פרק י"ח

שאוּל יונתן וינגורט

ה' מציל את האיש הפרטי מיד הקמים עליו, וה' מציל את המלך והעם מכף האויבים. דוד מודה על ההצלה הפרטית לה הוא זכה מיד שאול, ועל ההצלה הכללית שהציל אותו ה' במלך מכל אויביו.

מזמור זה נמצא גם בסוף ספר שמואל (שמו"ב כב, א-נא), אך נראה שהוא לא מתאר את הפרקים האחרונים בספר שמואל – אמנון (יב), אבשלום (יג-ט), שבע בן בכרי (כ), הדבר (כד), ואת הפרקים הראשונים בספר מלכים – אדוניה (א-ב). במזמור זה ישנה שירה על הצלתו של דוד מכף שאול, עליה קראנו בספר שמואל (שמו"א טז-כז) ועל הצלתו של דוד המלך במלחמותיו נגד אויביו (שמו"ב ה-יב).

המזמור נחלק לשנים:

חלקו הראשון (ג-כה. 180 מילים) הוא על הצלת דוד מכף שאול. דוד מתאר את עצמו כאיש פרטי, שקרא לה' וחסה בו: ה' סלעי ומצודתי ומפלט, א-לי צורי אכסה בו, מגני וקרן ישעי, משגבי. מהלל אקרא ה', ומן איבי אושע. הוא מתאר את הקושי בו היה נתון: אפפוני חבלי מות, ונחלי בליעל יבעתוני, ואת הסכנות עמן התמודד: חבלי שאול סבבוני, קדמוני מוקשי מות, עם התפילה שהתפלל מתוכן: בצר לי אקרא ה', ואל א-להי אושע, ישמע מהיכלו קולי, ושועתי לפניו תבוא באזניו.

כתגובה לתפילתו מציין דוד התגלות של ה'. לא מצינו התגלות מעין זו בספר שמואל, ונראה כי היא היתה התגלות לנפשו של דוד, והוא תיאר את חווייתו על בסיס מה שכתוב על התגלויותיו של ה' במתן תורה וקריעת ים סוף: ותגעש ותרעש הארץ, ומוסדי הרים ירגזו, ויתגעשו כי חרה לו. עלה עשן באפו, ואש מפיו תאכל, גחלים בערו ממנו. ויט שמים וירד, וערפל תחת רגליו. וירכב על כרוב ויעף, ויבא על כנפי רוח. ישת חשך סתרו, סביבותיו סכתו,

(א) למנצח לעבד ה' לדוד,
אשר דבר לה' את דברי השירה הזאת
ביום הציל ה' אותו מכף כל איביו ומיד
שאוּל.

(ב) ויאמר

ארחמך ה' חזקי.

(ג) ה' סלעי ומצודתי ומפלטי, א-לי צורי
אכסה בו, מגני וקרן ישעי, משגבי.

(ד) מהלל אקרא ה', ומן איבי אושע.

(ה) אפפוני חבלי מות, ונחלי בליעל
יבעתוני.

(ו) חבלי שאול סבבוני, קדמוני מוקשי
מות.

(ז) בצר לי אקרא ה', ואל א-להי אושע,
ישמע מהיכלו קולי, ושועתי לפניו
תבוא באזניו.

(ח) ותגעש ותרעש הארץ, ומוסדי
הרים ירגזו, ויתגעשו כי חרה לו.

חשכת מים עבי שחקים. מנגה נגדו, עביו עברו, ברד וגחלי אש. וירעם בשמים ה', ועליון יתן קלו, ברד וגחלי אש. וישלח חציו ופיצם, וברקים רב ויהמם. ויראו אפיקי מים, ויגלו מוסדות תבל, מגערתך ה', מנשמת רוח אפך.

מעתה, אומר דוד שה' המתגלה בכל כוחו – מציל אותו באופן פרטי מכל צרותיו: ישלח ממרום יקחני, ימשיני ממים רבים. יצילני מאיבי עז, ומשנאי כי אמצו ממני. יקדמוני ביום אידי, ויהי ה' למשען לי. ויוציאני למרחב, יחלצני כי חפץ בי. דוד אף מסביר במזמור זה מפני מה שמר עליו ה', והוא מצדיק את דינו כיוון שהיה צדיק ושמר את דרכי ה': יגמלני ה' בצדקי, כבר ידי ישיב לי. כי שמרתי דרכי ה', ולא רשעתי מא-להי. כי כל משפטיו לנגדי, וחקתי לא אסיר מני. ואהי תמים עמו, ואשתמר מעוני. וישב ה' לי בצדקי, כבר ידי לנגד עיניו.

חלקו השני של המזמור (כח-נא. 180 מילים) הוא על ישועתו של העם כולו: כי אתה עם עני תושיע, ועינים רמות תשפיל. ועל אף שהוא מתאר את ההארה לה זוכה דוד באופן פרטי: כי אתה תאיר נרי, ה' א-להי יגיה חשכי. כי כך ארץ גודו, ובא-להי אדלג שור, כולל דוד את עצמו בתוך כל החוסים בה': הא-ל תמים דרכו, אמרת ה' צרופה, מגן הוא לכל החסים בו.

דוד המלך מתאר כאן את גדלות ה' לא רק כהצלה מקושי, אלא גם כמשהו יפה: כי מי א-לוה מבלעדי ה', ומי צור זולתי א-להינו. הא-ל המאזרני חיל, ויתן תמים דרכי. משוה רגלי כאילות, ועל במתי יעמידני. מלמד ידי למלחמה, ונחתה קשת נחושה זרועתי. ותתן לי מגן ישעה, וימנך תסעדני וענותך תרבני. תרחיב צעדי תחתי, ולא מעדו קרסלי.

ההצלה בחלק זה איננה מקושי פרטי בו היה דוד נתון, אלא היא רדיפת האויבים והיותו של דוד מלך וראש לגויים: ארדוף אויבי ואשיגם, ולא אשוב עד פלותם. אמחצם ולא יכלו קום, יפלו תחת רגלי. ותאזרני חיל למלחמה, תכריע קמי תחתי. ואיבי נתתה לי ערף, ומשנאי אצמיתם. ישועו ואין מושיע, על ה' ולא ענם. ואשחקם כעפר על פני רוח, כטיט חוצות אריקם. תפלטי מריבי עם, תשימני לראש גוים, עם לא ידעתי יעבדוני. לשמע און ישמעו לי, בני נכר יכחשו לי. בני נכר יבלו, ויחרגו ממסגרותיהם.

בתיאור ה' בחלק זה מצביע דוד על נקמת ה' באויביו דרך המלך: תי ה' וברוך צורי, וירום א-לוהי ישעי. הא-ל הנותן נקמות לי, וידבר עמים תחתי. מפלטי מאיבי, אף מן קמי תרוממני, מאיש חמס תצילני. ומסכם דוד: על כן אודך בגוים ה' ולשמך אומרה. מגדיל ישועות מלכו, ועשה חסד למשיחו, לְדוֹד וּלְזֶרְעוֹ עַד עוֹלָם.

נראה, כי במרכז המזמור (כז-כח) נותן דוד את ההסבר לשני סוגי ההצלות: עם חסיד תתחסד, עם גבר תמים תתמם הוא טעם לכך שה' הציל אותו מכף שאול, ואילו: עם נבר תתברר, ועם עקש תתפתל הוא טעם לכך שה' הציל

(ט) עלה עשן באפו, ואש מפיו תאכל, גחלים בצרו ממנו.

(י) ויש שמים וירד, וערפל תחת רגליו.

(יא) וירבב על כרוב ויעף, וידא על כנפי רוח.

(יב) ישת חשך סתרו, סביבותיו סבתו, חשכת מים עבי שחקים.

(יג) מנגה נגדו, עביו עברו, ברד וגחלי אש.

(יד) וירעם בשמים ה', ועליון יתן קלו, ברד וגחלי אש.

(טו) וישלח חציו ופיצם, וברקים רב ויהמם.

(טז) ויראו אפיקי מים, ויגלו מוסדות תבל, מגערתך ה', מנשמת רוח אפך.

(יז) ישלח ממרום יקחני, ימשיני ממים רבים.

(יח) יצילני מאיבי עז, ומשנאי כי אמצו ממני.

(יט) יקדמוני ביום אידי, ויהי ה' למשען לי.

(כ) ויוציאני למרחב, יחלצני כי חפץ בי.

(כא) יגמלני ה' בצדקי, כבר ידי ישיב לי.

(כב) כי שמרתי דרכי ה', ולא רשעתי מא-להי.

(כג) כי כל משפטיו לנגדי, וחקתי לא אסיר מני.

(כד) ואהי תמים עמו, ואשתמר מעוני.

(כה) וישב ה' לי בצדקי, כבר ידי לנגד עיניו.

(כו) עם חסיד תתחסד, עם גבר תמים תתמם.

(כז) עם נבר תתברר, ועם עקש תתפתל.

(כח) כי אתה עם עני תושיע, ועינים רמות תשפיל.

(כט) כי אתה תאיר נרי, ה' א-להי יגיה חשכי.

(ל) כי כך ארץ גודו, ובא-להי אדלג שור.

(לא) הא-ל תמים דרכו, אמרת ה' צרופה, מגן הוא לכל החסים בו.

אותו מכף כל אויביו, שהם אויבי ה'.

(לב) בִּי מִי אֱ־לֹהֶּ מִבְּלַעֲדֵי ה', וּמִי צוּר זֹלָתִי
אֱ־לֹהֵינוּ.

(לג) הָאֱ־לֹהִים הַמְּאֹזְרֵי חַיִל, וַיִּתֵּן תְּמִים דְּרָבִי.

(לד) מְשֹׁה רַגְלֵי בְּאִילֹת, וְעַל בְּמַתִּי
יַעֲמִידֵנִי.

(לה) מְלַמֵּד יָדַי לַמְּלַחְמָה, וְנַחֲתָה קֶשֶׁת
נְחוּשָׁה זְרוּעֹתַי.

(לו) וַתֵּתֶן לִי מִגֵּן יִשְׁעֶךָ, וַיִּמְיֶנְךָ תִּסְעָדֵנִי
וַעֲנֹתֶךָ תִּרְבֵּנִי.

(לז) תִּרְחִיב צַעְדֵי תַחְתֵּי, וְלֹא מַעְדוּ קַרְסְלֵי.

(לח) אֲרַדּוּף אוֹיְבֵי וְאֲשִׁינֵם, וְלֹא אָשׁוּב עַד
בְּלוֹתֵם.

(לט) אֲמַחֲצֵם וְלֹא יִבְלוּ קוּם, יִפְלוּ תַחַת רַגְלֵי.

(מ) וַתֹּאזְרֵנִי חַיִל לַמְּלַחְמָה, תִּכְרִיעַ קַמִּי
תַּחְתֵּי.

(מא) וְאִיְבֵי נִתְתָה לִי עֶרֶךְ, וּמִשְׁנָאֵי אֲצַמִּיתֵם.

(מב) יִשְׁוּעוּ וְאִין מוֹשִׁיעַ, עַל ה' וְלֹא עֲנַם.

(מג) וְאֲשַׁחֲקֵם בְּעַפְרֵךָ עַל פְּנֵי רוּחַ, בְּטֵיט
חוֹצוֹת אֲרִיקֵם.

(מד) תִּפְלֹטֵנִי מִרִּיבֵי עַם, תִּשְׁיַמְנֵי לְרֹאשׁ
גוֹיִם, עַם לֹא יִדְעֵתִי יַעֲבֹדוּנִי.

(מה) לִשְׁמַע אָזְנוֹ יִשְׁמְעוּ לִי, בְּנֵי נֶבֶר יִבְחָשׁוּ
לִי.

(מו) בְּנֵי נֶבֶר יִבְלוּ, וַיִּחַרְגוּ מִמִּסְגְּרוֹתֵיהֶם.

(מז) חַי ה' וּבְרוּךְ צוּרֵי, וַיְרוּם אֱ־לֹהֵי יִשְׂרָאֵל.

(מח) הָאֱ־לֹהִים הַנּוֹתֵן נְקָמוֹת לִי, וַיִּדְבַר עַמִּים
תַּחְתֵּי.

(מט) מִפְּלִטֵי מְאִיְבֵי, אֵךְ מִן קַמִּי תִרְוַמְנֵנִי,
מֵאִישׁ חָמָס תִּצְלֵנִי.

(נ) עַל בֵּן אוֹדֶךָ בְּגוֹיִם ה' וְלִשְׁמֶךָ אֲזַמְּרָה.

(נא) (מגדל) מְגִדֵּל יִשׁוּעוֹת מְלִכּוֹ, וְעֹשֶׂה
חֶסֶד לְמִשְׁיחוֹ, לְדוֹד וּלְזָרְעוֹ עַד עוֹלָם.

להאזנה לשיעור על פרק י"ח:

peneyhamenora.com/tehilim/18

או חפשו באפליקציות הפודקאסטים

"שיעורים בספר תהילים".

